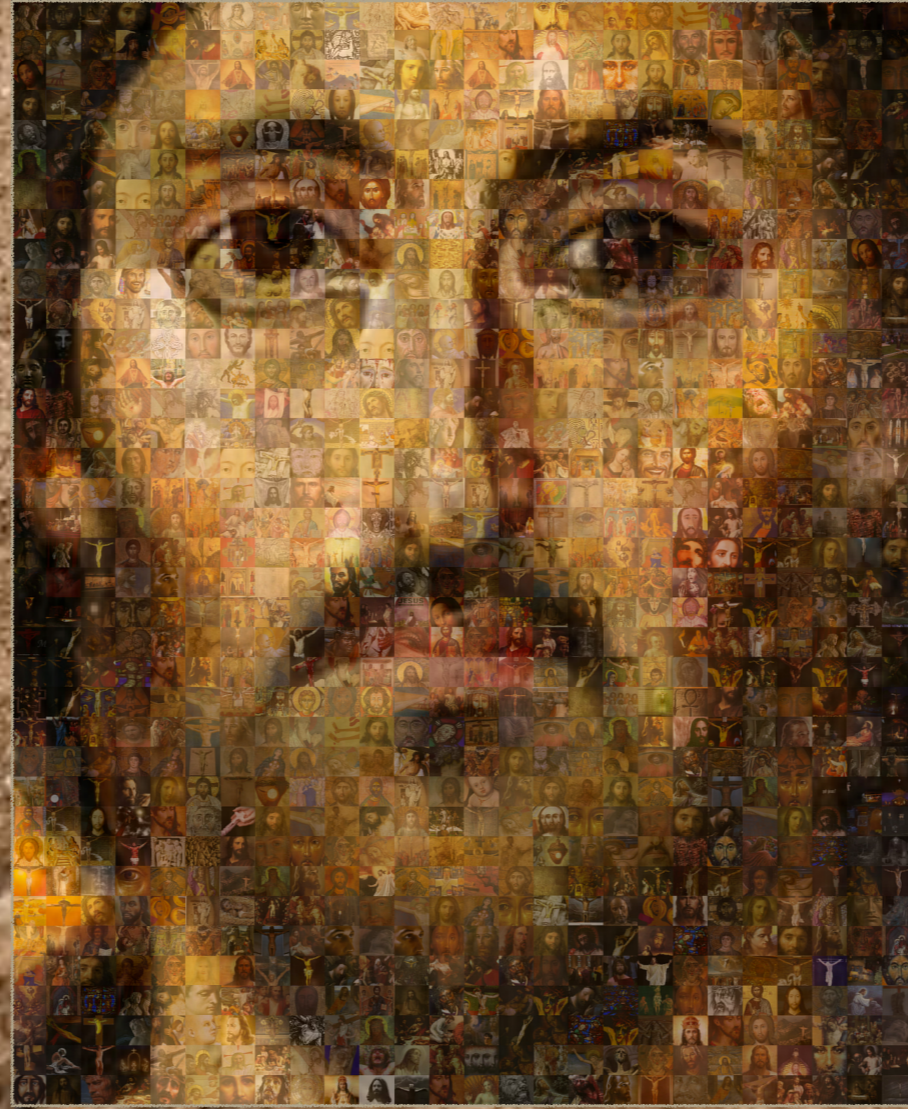

Kutsal Kitap ve Arkeoloji

İSA VE ARKEOLOJİ

MARC MADRIGAL

İSA VE ARKEOLOJİ

“İsa'nın yaptığı daha başka çok şey vardır. Bunlar tek tek yazılsaydı, sanırım yazılan kitaplar dünyaya sığmazdı.”

Yuhanna 20:25

Kutsal Kitap ve Arkeoloji © 2014

İNCİL DIŞI TARİHİ KAYNAKLARDA İSA

- ❖ *“Yeshu ha-Nosri [Nasıralı İsa] büyüleriyle İsrail’i aldatıp baştan çıkardığı gerekçesiyle Fısıh bayramından önce infaz için belirlenen günde, (...) idam sehpasında [haça] asıldı.” (Talmud, B. San. 43a)*
- ❖ *Yahudi asıllı uzman Joseph Klausner, “İsa’dan Pavlus’a” adlı eserinde, “Örneğin; Büyük İskender veya Julius Sezar’ın tarihçesini desteklemek için onlar hakkında İncil’deki gibi kaynaklara sahip olsaydık, bu konudaki bilgilerin güvenilirliğinden hiçbir zaman kuşku duymazdık” diye saptamaktadır.*

1. BÖLÜM

İNCİL DIŞI TARİHİ KAYNAKLARDA İSA

İncil’i okuyan her kişi İsa’nın ölümü ve diriliŐi ile ilgili bir takım bilgiler edinir. Peki bu bilgiler doğrumudur? İsa gerçekten vali Pilatus döneminde idam edilmişmidir? Hristiyanlar başlangıçtan beri İsa’ya bir ilah olarak tapmışlardır mı? Günümüzde İsa ile ilgili bir çok iddia vardır. Kimi der ki hiç varolmamıştır ve aslında bir mittir. Kimisi der ki aslında haça hiç ölmemiŐtir. Peki doğrusu nedir?

Bir ağacı meyvesinden tanırız. Eğer bir ağacın armut ağacı olduğunu iddia ediyorsak, o zaman meyvesini incelememiz gerek. Peki o zaman İncil’in iddia ettikleri doğru mu? Buyrun meyvesini inceleyelim. Nasıl mı? İncil dışında ki tarih dökümanlarının yazdıklarını okuyarak elbette. Dökümanları incelerken şunun farkında olmamız lazım. Bu cümleleri yazanlar Hristiyan sempatzanı veya tebliğcisi değil, aksine Hristiyanlık düşmanı Roma memurları, tarihçileri, ve Yahudi din bğınleridir. O zaman İncil’in sunduğu temel tarihi gerçekleri bu kişilerin teyit etmesi, İncil’in tarihsel İsa portresine ilişkin önemli bir teyit oluşturmaktadır. Hep birlikte bu yazılara bakalım:

KORNELIUS TACITUS (MS ~55/61-117)

Tacitus, Nero'nun, 64 yılında Roma'yı yaktırdıktan sonra, halkın kendisine yönelen öfkesini nasıl Hıristiyanlar'ın üzerine çevirdiğini anlatmaktadır...

“Böylece Nero, bu sesi [Roma'yı yaktığı için onu suçlayan sesi] başka yöne çevirip ondan kurtulmak için, aşırılıklarından ötürü halkın nefretine hedef olup Hıristiyan ismini alan insanları suçladı ve işkence ettirmeye başladı. İsimleri, Tiberius imparator olduğu sırada Yahuda valisi Pilatus tarafından idama çarptırılan Chrestos'tan [Mesih'ten] geliyordu. Bu zararlı batıl inanç bir süreliğine kontrol altına alındıktan sonra, yalnız ortaya çıktığı Yahudiye'de değil, diğer bölgelerde meydana gelen her türlü vahşet ile utanç verici şeylerin kutlandığı Roma'da bile tekrar güçleniyordu.” (Tarihçe XV, 44)

****

FLAVIUS JOSEPHUS (MS 37-100)

“O dönemde İsa adında bilge bir adam ortaya çıktı [...] Birçok Yahudi ve Yunanlıyı peşinden sürükledi. Kendisi Mesih'ti (Hıristos). Halkın ileri gelenleri onun hakkında suç duyurusunda bulduktan sonra [Roma valisi] Pilatus onu çarmıha mahkûm etti. Ne var ki, onu sevenler yine sevgisine bağlı kaldılar. [...] Ondan ismini alan Hıristiyanlar kabilesi varlığını günümüze kadar sürdürmektedir.” (Ant. XVIII, iii, 3)

****

SUETONIUS (MS 70-160)

“Chrestus'un kışkırtması nedeniyle sürekli sorun çıkartan Yahudiler, Roma'dan kovuldu.” (Vita Clavdius XXV, 4)

****

GENÇ PLINIUS (MS 62-113)

Yaşlı Plinius'un yeğeni olan Genç Plinius, Trajan yönetiminde (İ.S. 98-117) Bitinya valisiydi (Batı Karadeniz bölgesi). Yazdığı bir rapora göre:

“Bir Hıristiyan sorguya çekilirken hiç hazır bulunmadım. Bu yüzden verilen cezaların tam mahiyetini veya soruşturmaya yol açan sebeplerin detayını bilmiyorum. (...) Ben onlara Hıristiyan olup olmadıklarını sordum; olumlu cevap verdikleri takdirde bu yüzden alabilecekleri cezayı hatırlatırken, bir iki kez daha aynı soruyu tekrarlıyorum. Aynı cevapta ısrar ettikleri takdirde cezanın kesilmesini buyuruyorum; çünkü kabul ettikleri suç ne olursa olsun, böyle bir inat ve ısrar böyle bir cezayı hak eder (...) Onlar tek suçlarının şu aşağıdakiler olduğunu beyan etmektedirler: Şafak sökmeden haftanın belirli bir gününde düzenli olarak bir araya gelerek Tanrı saydıkları Mesih'e ilahiler söylüyorlar ve hırsızlıktan, zinadan vb. gibi şeylerden uzak duracaklarına ant içiyorlar (...) Bu, kuşkulanmama sebep oldu ve beni arkasındaki gerçekleri araştırmaya itti. Böylece diyakoz unvanı taşıyan iki kadın köleye işkence yapmalarını emrettim. Tek bulabildiğim son derecede sapkın bir tarikat oldu...” (Mektuplar X, 96-97)

****

MARA BAR SERAPION (MS 73?)

MS 73 yılı civarında hapisteyken oğluna bir mektup yazan Suriyeli Mara Bar-Serapion, şöyle bir tespit ortaya koymaktadır:

“Atinalılar Sokrat’ı ölüme göndermekle ne kazandılar? İşledikleri suçun cezası olarak kıtlık ve salgın hastalıklar meydana geldi. Samoslular Pisagor’u yakmakla ne kazandılar? Bir anda memleketleri kum altında kalıverdi. Yahudiler bilge krallarını idam etmekle ne kazandılar? Tam bundan sonra krallıkları yok edildi. Tanrı bu üç bilge adamın öcünü alarak adaleti sağladı: Atinalılar açlıktan öldüler, Samoslular deniz suları altında kaldılar ve Yahudiler ise yıkıma uğrayıp dağıldılar ve sürgünde yaşıyorlar. Fakat Sokrat ile iyilikleri ölmedi; Platon’un öğretilerinde yaşamaya devam etti. Pisagor ile iyilikleri ölmedi; Hera heykelinde yaşamaya devam etti. Bilge kral da iyilikleriyle ölmedi; verdiği öğretilerinde yaşamaya devam etti.”

****

YAHUDİ HAHAMLARIN ESERLERİ

Özellikle Talmud’da ki İsa hakkında bilinenler şu şekilde özetlenebilir:

- * Mısır’da bulundu (b. Shabbat 104b; b. San. 107b);
- * Annesinin adı Miriam (Meryem) idi (b. Sha. 104b; b. Jag 4b);
- * Kendisine zina çocuğu yakıştırması yapıldı (M. Yeb 4, 13; b. Gemara, Yeb 49b; b. Yoma 66d; b. San. 106a; b. Kallah 51a);

- * Büyü olarak yorumlanan mucizeler yaptı (b. San. 43a; 107b; Sota 47b; y. Hag. II,2);
- * İsrail’i yoldan ‘saptırdı’ (b. San. 107b);
- * Yahudi âlimlere göre ‘Sapkın öğretiler’ yaydı (b. San. 103a);
- * En az beş öğrencisi vardı (b. San. 43a);
- * Tanrı olduğunu iddia etti (Yalkut Shimeoni 725; y. Taanit 65b);
- * İnsanoğlu olduğunu da iddia etti (y. Taanit 65b);
- * Pontius Pilatus onu idama gönderdiğinde 33 veya 34 yaşındaydı (b. San. 106b);
- * O, Fısıh Bayramının arifesinde [haça] asıldı (b. San. 67a; b. San. 43a);
- * Haça gerilerek lanete uğradı (T. San. 9,7);
- * Kraliyet soyuna –yani Davut soyuna– yakındı (b. San. 43a);
- * Dünyaya tekrar geleceğini ilan etti (Yalkut Shimeoni 725)
- * “Yeshu ha-Nosri [Nasıralı İsa] büyüleriyle İsrail’i aldatıp baştan çıkardığı gerekçesiyle Fısıh bayramından önce infaz için belirlenen günde, (...) idam sehpasında [haça] asıldı.” (Talmud, B. San. 43a)

****

Görüldüğü gibi elimizde bugün İncil diye bir kitap dahi olmasaydı, sadece İncil dışı dönemin tarihi kaynaklarını kullanarak İsa'nın temel portresini ve hayatının ana hatlarını tekrar oluşturabilmekteyiz. Bu da, İncil'in sunduğu İsa portresinin ne kadar isabetli olduğunu bir kez daha altını çizmekte-

---

dir. Yahudi asıllı uzman Joseph Klausner, “İsa’dan Pavlus’a” adlı eserinde, “Örneğin; Büyük İskender veya Julius Sezar’ın tarihçesini desteklemek için onlar hakkında İncil’deki gibi kaynaklara sahip olsaydık, bu konudaki bilgilerin güvenilirliğinden hiçbir zaman kuşku duymazdık” diye saptamaktadır.

****

KAYNAKÇA:

- * Bruce, F.F. “The New Testament Documents: Are They Reliable?” InterVarsity Press. Leicester, 1972, sf. 114.
- * Klausner, Joseph. “From Jesus to Paul.” Beacon. Boston, 1961, sf. 260.
- * Madrigal, Carlos. “İncil ve Hıristiyanlık Sorgulanıyor.” Dharma Yayınları, 2009, sf. 89-97.

İSA'NIN DOĞUMU

İSA NE ZAMAN DOĞDU?

Her sene 24 Aralık akşamı İsa'nın doğuşunu kutlamak için kileseler dolup taşar, imanlılar ilahi söyleyip dualar okurlar. Fakat tarihi verilere baktığımız zaman İsa 25 Aralık'ta doğmamıştır aslında... Peki o zaman neden 25 Aralık seçilmiştir? 25 Aralık, 4. Yüzyılda Roma imparatorluğunun paganizmden Hristiyanlığa geçiş süreci içerisinde bir kutlama tarihi olarak seçilmiştir. 25 Aralık "Sol Invictus" yani güneşin bayramı olarak bilinen bir pagan bayramıyken, İsa'nın doğuşunu kutlamak amacıyla bu bayram tarihi "Hristiyanlaştırıldı". Burada şunu ifade etmekte fayda var: İsa'nın doğuşunun kutlanması pagan bir unsur değildir. Dolayısıyla Noel ibadetlerine pagan diyemeyiz. Burada gördüğümüz, pagan bir bayram tarihinin bir hristiyan bayram tarihi olarak değiştirilip hristiyan takviminde yerini bulmuş olmasıdır.

Peki acaba İsa ne zaman doğmuştur? İpuçlarımız Luka'dan geliyorÜ "Yahudiye Kralı Hirodes zamanında, Aviya bölüğünden Zekeriya adında bir kâhin vardı (...) Zekeriya, hizmet sırasının kendi bölüğünde olduğu bir gün, Tanrı'nın önünde kâh-

İSA'NIN DOĞUMU

- ❖ *Yusuf ve Meryem bir akrabasının evinde kalmış fakat misafir odası kullanıldığı için aile odasında bir müddet yaşamışlar ve bu odada ki yere oyulmuş yemliklerden bir tanesini İsa'nın beşiği olarak kullanılmışlar.*
- ❖ *Kutsal Kitap'ta Doğudan gelen yıldızbilimcilerden bahsetmektedir. Çoğu kişi İsrail'in doğusunu Pers veya Babil toprakları olarak algılar...İsrail'in dünya görüşünde Pers ve Babil coğrafi olarak İsrail'in Doğusu değil Kuzeyi olarak algılanmaktaydı çünkü bu topraklara giden yol kuzeyden başlardı!*

inlik görevini yerine getiriyordu (...) Bu sırada, Rab'bin bir meleği buhur sunağının sağında durup Zekeriya'ya göründü. Zekeriya onu görünce şaşırıp, korkuya kapıldı. Melek, “Korkma, Zekeriya” dedi, “Duan kabul edildi. Karın Elizabet sana bir oğul doğuracak, adını Yahya koyacaksın (...) Görev süresi bitince Zekeriya evine döndü. Bir süre sonra karısı Elizabet gebe kaldı ve beş ay evine kapandı (...) Elizabet’in hamileliğinin altıncı ayında Tanrı, Melek Cebrail'i Celile'de bulunan Nasıra adlı kente, Davut'un soyundan Yusuf adındaki adamla nişanlı kıza gönderdi. Kızın adı Meryem'di.” (Luka 1:5,12-13, 23-24)

Kahin Zekeriya Aviya bölüğünden geliyordu, yani 8.bölük (bkz. 1.Tarihler 24:7-19). Kahinlik yılı Nisan ayıyla başlıyordu. 8 hafta sonra 8. bölüm görev alırdı. Yani bu Haziran ayı demek. Görev sonrası Elizabet gebe kalır ve gebeliğin 6. ayında bu sefer Meryem hamile kalır. Normal bir gebeliğin 40 haftasını da hesaba katacak olursak bu demek ki İsa İbranilerin Tişri ayı, yani bizim bildiğimiz M.Ö. 6 senesinde Ekim aylarının başlarında doğmuştur. Bu tarih İbranilerin "Çardak Bayramı" adlandırdıkları kutlamaya denk gelmektedir. Böyle bir tarih iki önemli nedenden dolayı hayli olasıdır:

- (1) Çobanların koyunları gütmesi Aralık soğuklarında güç olurdu, fakat son bahar mevsiminin ortasında son derece normaldir.
- (2) Yuhanna 1:14'de Yuhanna tarafından kullanılan mecaz: “Söz, insan olup aramızda yaşadı.” ayetinin asıl Grekçe orijinalinde: “Söz, insan olup aramızda “ἐσκήνωσεν” (yani) “çardak kurdu” olmasıdır! Ekim ayında doğanlar

şanslısınız! Kim bilir? belki doğum gününüz İsa'nın doğum gününe denk geliyordur!

****

İSA BİR AHIRDA MI DOĞDU?

Geleneksel Noel ilahilerinin birinde şöyle söylenir: “Handa ona yoktu yer, Yer ver kalbinde ona.” Fakat Kutsal Kitap handan veya ahırdan bahsediyor mu acaba? Bir bakalım:

“Böylece Yusuf da, Davut'un soyundan ve torunlarından olduğu için Celile'nin Nasıra Kenti'nden Yahudiye bölgesine, Davut'un kenti Beytlehem'e gitti. Orada, hamile olan nişanlısı Meryem'le birlikte yazılacaktı. Onlar oradayken, Meryem'in doğurma vakti geldi ve ilk oğlunu doğurdu. Onu kundağa sarıp bir yemliğe yatırdı. Çünkü handa[a] yer yoktu.” (Luka 2:4-7)

Türkçe İncillerimizde han sözcüğünün yanında [a] ile belirtilen bir açıklama vardır: “konuk odası”. Burada ki orijinal kelime κατάλυμα (kataluma) ve anlamı *konuk odası* veya *misafirhanedir*. Nitekim aynı kelime Luka 22:11'de İsa'nın öğrencileriyle yiyeceği fışh bayramı odası için kullanılmaktadır: “İsa onlara, “Bakın” dedi, “Kente girdiğinizde karşınıza su testisi taşıyan bir adam çıkacak. Adamı, gideceği eve kadar izleyin ve evin sahibine şöyle deyin: ‘Öğretmen, öğrencilerimle birlikte Fışh yemeğini yiyeceğim konuk odası (κατάλυμα) nerede?’” diye soruyor.” (Luka 22:11) Han için kullanılan asıl Grekçe kelime Luka 10:34'de ki İyi Samiryeli benzetmesinde kullanılan kelimedir: πανδοχείον (pandocheion).

1.yüzyıl Filistin köylü evleri 3 bölümden oluşurdu: (1) üst katta ki misafir odası (κατάλυμα); (2) zemin katında ki aile odası; ve (3) hayvanların barındığı ev girişi. Aile odasını girişe bağlayan bölümde yere oyulmuş vaziyette hayvanlar için yemlikler bulunurdu.

Orta Doğu misafirperverlik adetlerini ve Beytlehem köyünün Yusuf'un memleketi olduğunu göz önüne alırsak Yusuf ve Meryem'e hiç kimsenin (uzaktan bir akrabanın) bile onlara yer vermemesi söz konusu olamazdı çünkü bu çok ayıp olurdu. Kaldı ki İncil'de Yusuf ve Meryemi reddedikleri diye bir bahis yoktur ve ayrıca ne handan ne de ahırdan bahsetmektedir (bunlar zamanla hikayeye ilave edilen geleneklerdir). Yani İncil'den düz bir okumayla anladığımız kadarıyla büyük ihtimalle Yusuf ve Meryem bir akrabanın evinde kalmış fakat misafir odası kullanıldığı için aile odasında bir müddet yaşamışlar ve bu odada ki yere oyulmuş yemliklerden bir tanesini İsa'nın beşiği olarak kullanılmışlar. Beytlehem kenti bir yamaçta inşaat edildiğinden dolayı, büyük ihtimalle İsa'nın doğdu ev günümüzde Kapadokya gibi yerlerde benzerlerini gördüğümüz bir mağra eviydi. Nitekim Kilise babalarının tanıklığı bunu doğrular gibi. MS 150 senesinde Trifo ile yaptığı yazışmada Filistinli Kilise babası Jüstin Martiros şu bilgileri aktarır: “Çocuk Beytlehem'de doğduğunda, Yusuf kalacak bir yer bulamadığı için...bir mağrada sığındı.” (Dia.Try. LXX ve LXXVIII)

****

İSA'YI ZİYARET EDEN YILDIZBİLİMCİLER KİMDİ?

“İsa'nın Kral Hirodes devrinde Yahudiye'nin Beytlehem Kenti'nde doğmasından sonra bazı yıldızbilimciler doğudan Yeruslaim'e gelip şöyle dediler: “Yahudiler'in Kralı olarak doğan çocuk nerede? Doğuda O'nun yıldızını gördük ve O'na tapınmaya geldik.” (Matta 2:1-2)

Kutsal Kitap'ta Doğudan gelen yıldızbilimcilerden bahsetmektedir. Çoğu kişi İsrail'in doğusunu Pers veya Babil toprakları olarak algılar (günümüzün Irak ve İranı). Ama antik dünyada ve İsrail'in dünya görüşünde Pers ve Babil coğrafi olarak İsrail'in Doğusu değil Kuzeyi olarak algılanmaktaydı çünkü bu topraklara giden yol kuzeyden başlardı! Örneğin (Yeremya 50:2-3) Pers imparatorluğu Kuzey'den gelen güç olarak bahsedilmesi gibi. Antik İsrail'in coğrafi bakış açısından kuzey ile Pers ve Babil toprakları, güney ile Mısır, batı ile Akdeniz dünyası, doğu ile Şeria Irmağının doğusundan Arabistan yarımadasına uzanan yol kastedilirdi! Yani yıldızbilimciler Araptı! Bu veriyi doğrulayan ipuçları yıldızbilimcilerin İsa'ya sunduğu hediyelerinde de gözükmemektedir; Altın, mür, ve buhur.

Kutsal Kitap'a göre (bkz. 1.Krallar 9:28, 10:2, Eyüp 28:16) altın üreten merkezler sırasıyla Arabistan (Kuzey Bölge), Saba (Yemen) ve Opfirdir (Arabistan'ın doğu bölgesi...) İsa'nın döneminde Mür ve Buhur ise sadece Güney Arap yarımadasında (Yemen'de) bulunan ağaçlardan elde edilebilirdi. Filistinli Jüstin Martiros, erken dönemin en önemli Kilise babalarındandır. Kendisi M.S. 160 senesinde Tripfo adında Yahudi biriyle yazışırken şu ifadeleri kullanır: “Arabistan'dan gelen yıldızbilimciler çocuğa secde ettiler ve son-

rasında kendisine mür, buhur, ve altın sundular.” Filistinli Jüstin’in Matta’da geçen “Doğu” ifadesini böyle yorumlaması Yahudiler tarafından doğunun Arabistan olarak algılanmasının başka bir göstergesidir. Başta Clement ve Tertullian gibi sonradan gelen kilise babaları bu görüşü de tasdik ederler. Arap teşhisini doğrulayan bir başka önemli detay yıldızbilimcilerin yıldızlara olan ilgisidir. Gerek Kuzey Arabistan’da bulunan Nebatiler, gerekse Arap yarımadasında yaşayan bedeviler burçlara bağlı bir inanç sistemine bağlıydılar. Dolayısıyla yıldızları gözlemlemek dünya görüşlerinin temel hattını oluşturmaktaydı. Son olarak Yeşaya 60 Kral Mesih’in gelişini müjdelerken, gene Arap yarımadasından gelecek olan ziyaretçileri işaretlemektedir: “Deve sürüleri, Midyan’ın ve Efa’nın deve yavruları “Senin” topraklarını dolduracak. Bütün Saba halkı geliyor, altın ve günnük getiriyor, RAB’bin erdemlerini ilan ediyorlar.” (Yeşaya 60:6).

****

HIRODES’İN ŞARAP SÜRAHİSİ

1996 senesinde arkeolog Ehud Netzer tarafından İsrail Masa’da yapılan kazılar sırasında 2000 senelik bir şarap sürahi keşfedilir. Sürahi M.Ö. 19 senesine aittir, ama sürahiyi özel kılan detay üstündeki yazıttır; “Hirodes, Yahudiye kralı.” Sürahiden anlaşıldığı kadarıyla Hirodes zevklerine bir hayli düşkünmüş. Çünkü İtalya’dan getirilen ithal şarap izlerine rastlanmıştır. İsa’nın hayatı sırasında bir kaç Hirodes’ten bahsedilir. Buradaki bahsi geçen Hirodes İncil’de bebek İsa’yı ziyaret etmeye gelen müneccimlerle görüşen Hirodestir. Kendisi müneccimler aracılığıyla Eski Ahitte geçen “Mesih” yani

“Yahudilerin Kralı’nın” doğduğunu duyar ve kendisine armağanlar getirmek istediğini söyler. Fakat asıl amacı kendi krallığına bir tehdit olarak gördüğü İsa’yı öldürmektir. Müneccimler İsa’yı bulur ve ona armağanlarını sunduktan sonra bir meleğin uyarısıyla birlikte başka bir yoldan dönerler. Bu haberi işiten Hirodes çıldırır ve 2 yaş altındaki bütün erkek çocukların öldürülmesini buyurur. Yusuf, Meryem ve İsa ise katliam başlamadan Mısır’a kaçarlar ve böylece Hirodes’in gazabından kurtulurlar. Hirodes’in bu katliamı İncil dışında kaynaklarda yer almasa da, buna benzer bir çok kayıta tarihte rastlanır. Mesela dönemim tarihçileri Hirodes’in kendi eşini ve iki çocuğunu öldürttüğünü yazar. Bir çok Hahamı da hırsını tatmin etmek için kılıçtan geçirir. Ama en ilginç kayıt Roma tarihçisi Macrobius adında bir tarihçiden gelir;

“İmparator Avgustus, Yahudiye kralı Hirodes’in başta kendi öz oğlu olmak üzere Suriye bölgesinde 2 yaş altındaki bütün erkek çocukları öldürülmesini buyurduğunu duyduğunda, ‘Hirodes’in oğlu olmaktansa onun domuzu olurum’ dedi.” (Saturnalia II. iv, 11)

Bazıları Macrobius’un bu kaydını İncil’de bahsedilen olaylarla bağdaştırmaya çalışsa da buradaki bahsi geçen bölge Yahudiye/Celile değil Suriye’dir. Fakat bazı tarihçilere göre Macrobius o yörenin vatandaşı olmadığı için bölgeleri de karıştırmış olabilir. Her ne olursa olsun dikkatimizi çeken şey tarih kayıtlarında İncil’de bahsi geçen olaylara benzeyen bir çok detayın olmasıdır. Tarihçi Josephus’a göre Hirodes bir ay tutulmasından sonra yaşamını yitirmiştir. Bu tarih büyük

olasılıkla M.Ö. 4 senesidir. Hirodes hayatı boyunca paranoyak olmuş ve büyük fizksel acılar çekmiştir. (hayatı boyunca kronik bir böbrek hastalığı geçirdiği bilinmektedir.) Öldükten sonra krallığı, hayatta kalabilen 4 oğlu arasında bölünmüştür.

****

NOEL AĞACI HRİSTİYAN MIDİR?

Antik çağlarda bir çok kavim yaprak dökmeyen ağaçları ebedi hayatın sembolü olarak kullanmıştır. Romalılar yeni yıl için yaprak dökmeyen dallar ile evlerini süslerlermiş ve kuzey Avrupa'da kışın eski pagan kavimler evlerinin içine ağaç dikerlermiş. Pek çok erken dönem Hıristiyanı bu tür uygulamalara karşı sert tepkiler dile getirmiştir. Örneğin MS 2.yüzyıl

Kilise babalarından Tertullian kış festivallerini kutlayan ve İmparator onuruna evlerini defne dalları ile süsleyen Hıristiyanları eleştirerek şöyle demiştir:

“Bırakın cehennem ateşine yakın olanlar kapılarını yakılmaya mahküm defnelerle süslesinler: Onlar için karanlığın bu ifadeleri ve bunların alametleri uygundur. Siz ise dünya için bir ışık ve yaprak dökmeyen ağaç gibisiniz. Eğer tapınakları terk etmişseniz, kendi kapınızı bir tapınak süsü yapmayın.” (De Idolatria, XV)

Elbette ki antik çağda bu süs uygulamaları paganlıkla bağdaştırılsa da zamanla sembollere ve isimlere yüklediğimiz anlamlar değişir. Örneğin dünya'da ki bütün tek tanrılı dinleri “Tanrı,” “God,” “Dios,” veya “Allah” dediklerinde elbette pagan bir ilahı kastetmiyorlar, fakat bütün belirtilen isimlerin geçmişinde pagan ilahlara hitaben kullanıldıkları dönemler vardır. Aynı şekilde Noel ağaçları, süslemeleri, pagan bir geçmişe sahipseler de bugün bu semboller daha çok Batı kültürlerinin Noel ve yeni yıl esnasında süsleme adetleri olmuştur. Fakat bunlara Hıristiyan semboller demek çok güçtür.

Peki günümüzün Noel ağacı nereden çıktı ve bize nasıl ulaştı? İlk net kayıtlar 1510 sensinde Letonya ve 1521 senesinde Almanya'dan gelmektedir. 16. yüzyıl Letonyasında esnaf locaları şehir merkezinde bir ağaç dikip süsledikten sonra ağacın çevresinde dans ederlermiş. Zamanla bu adet Almanya'ya taşınır ve politik bir anlam kazanır. Zira Kuzey Almaya'da ki Protestanlar Noel ağacını Katoliklere karşı bir başkaldırı sembolü olarak kullanırlar. Dönemin katolikleri

---

İsa'nın bir beşik içinde süsünü evlerinde kurarlarken, Protestanlar Noel ağaçlarına yönelmişlerdir. 18. yüzyılda ağaca mumlar yerleştirilir, böylece günümüzün Noel ağacı ortaya çıkar ve tümüyle Alman topraklarına özgü bir adet olur. 19. yüzyılda ise bu adet ilk önce Britanya'ya sonra ise göçmenlerin sayesinde Amerika'ya da yayılır. Günümüzde Noel ağacı ve süsleri ise kimileri için yeni yıl, kimileri için ise bir Noel süslemesi haline gelmiştir. Farklı kişiler farklı anlamlar yüklemiştir, fakat tarihsel açıdan bu geleneği Hristiyanlık inancına bağdaştırmak epey güçtür.

****

KAYNAKÇA:

- * Appleman, Hillary. "Archaeologists Unearth Wine Jug Used By King Herod." Associated Press, 8/7/1996.
- * Bailey, Kenneth E. "Jesus Through Middle Eastern Eyes." Intervaristy Press, 2008, sf. 25-61.
- * "History of Christmas Trees." History. 15/10/2012.
- * Maalouf, Tony. "Arabs Through the Shadow of Israel: The Unfolding of God's Prophetic Plan for Ishmael's Line." Kregel. Grand Rapids, 2003, sf. 193-218.
- * Türkçe Kutsal Kitap, Kitabı Mukaddes Şirketi & Yeni Yaşam Yayınları, Eski ve Yeni Çevirisi.

3. BÖLÜM

İSA'NIN HİZMET HAYATI

1.YÜZYIL CELİLE TEKESİ

“Çevresinde büyük bir kalabalık toplandı. Bu yüzden İsa tekneye binip oturdu. Bütün kalabalık kıyıda duruyordu. İsa onlara benzetmelerle birçok şey anlattı.” (Tohum benzetmesi, Matta 13:2-3)

İncil’de balıkçı olan havarilerin ve Taberiye gölü çevresinde hizmet eden İsa’nın en fazla kullandığı ulaşım metodu tekneydi. İsa’nın fırtınayı yatıştırması veya balık yakalama muzicesi gibi bir çok mucize ve olay bu tarz bir teknede gerçekleşmiştir. İncil’de bu teknenin bahsi 50 kez üzerinde geçmektedir. Popüler kültürde “İsa Teknesi” olarak da bilinen Celile Teknesi 1986’da İsrail Taberiye gölünün Kuzey-Batısında ortaya çıkmıştır. M.S. 1.yüzyıla tarihlenen bu tekne kalıntısı 8.27 metre uzunluğunda, 2.3 metre genişliğinde ve 1.3 metre yüksekliğinde. 1986 senesinde yaşanan kuraklık gölün su seviyesinin düşmesine neden olunca tekne kalıntısı iki amatör arkeolog ve aynı zamanda balıkçı olan Moşe ve Yuval Lufan kardeşler tarafından keşfedilmiştir. Sonrasında 12 gün süren bir profesyonel kazıyla tekne kurtarılmış ve 7 yıl boyunca bir kimyasal solüsyona

İSA'NIN HİZMET HAYATI

- ❖ *Benzetmelerin temel amacı göklerin egemliğine girebilmeleri için dinleyenleri tövbe ve imana davet etmektir. Bazı benzetmelerin amacı ise bu davetiyeyi reddetmenin getireceği korkunç sonuçlarının altını çizmektir.*
- ❖ *Bugün kuşkucular İsa’nın doğüstü mucizeler yapabileceğini reddederken, ilginçtir ki dönemin görgü tanıkları, hele hele ticaretin bütün hilelerini bilen bu büyücüler, İsa’nın doğüstü bir güçle bu mucizeleri yaptığına o kadar ikna olmuşlardı ki İsa’nın ismini çağırılmayı bile denemişlerdi.*

batırıldıktan sonra İsrail’de ki Yigal Allon müzesinde sergiye açılmıştır.

Bu keşiften önce bu tarz teknelerden bildiğimiz tek şey 2. ve 3. yüzyıl mozaik resimleriydi. Elbette bu İsa'nın bizzat kullandığı tekne olmasada; Petrus, Andrea veya Yuhanna gibi havarilerin ticari amaçla kullandıkları tekneyle aynı tarzdadır ve İncil’de geçen olaylara görsel bir bağlam sunmaktadır.

****

KEFERNAHUM SİNAGOGU ve "PETRUS EVİ"

Kefernahum İncil’de adı geçen çok önemli bir kenttir. Petrus ve Andreas burada doğmuş ve büyümüşlerdir. İsa Petrus’un evini ziyaret edip burada Petrus’un kaynan’asını

iyileştirmiştir (Matta 18:4). Yine aynı evde bir gün “O kadar çok insan toplandı ki, artık kapının önünde bile duracak yer kalmamıştı. İsa onlara Tanrı sözünü anlatıyordu. Bu arada O'na dört kişinin taşıdığı felçli bir adamı getirdiler. Kalabalıktan O'na yaklaşamadıkları için, bulunduğu yerin üzerindeki damı delip açarak felçliyi üstünde yattığı şilteyle birlikte aşağı indirdiler. İsa onların imanını görünce felçliye, “Oğlum, günahların bağışlandı” dedi.” (Markos 2:2-5) İsa Kefernahum sinagogunda ise cine tutsak olan birini iyileştirmiştir ve buradaki mucizesinden ötürü özellikle Celile’de ün salmıştır. Petrus katibi Markos aracılığıyla olayı şöyle aktarır: “Şabat Günü İsa havraya gidip öğretmeye başladı. Halk O'nun öğretilişine şaşır kaldı. Çünkü onlara din bilginleri gibi değil, yetkili biri gibi öğretiyordu. Tam o sırada havrada bulunan ve kötü ruha tutulmuş bir adam, “Ey Nasıralı İsa, bizden ne istiyorsun?” diye bağırdı. “Bizi mahvetmeye mi geldin? Senin kim olduğunu biliyorum, Tanrı'nın Kutsalı'sın sen!” İsa, “Sus, çık adamdan!” diyerek kötü ruhu azarladı. Kötü ruh adamı sarstı ve büyük bir çığlık atarak içinden çıktı. Herkes şaşır kaldı. Birbirlerine, “Bu nasıl şey?” diye sormaya başladılar. “Yepyeni bir öğreti! Kötü ruhlara bile yetkiyle buyruk veriyor, onlar da sözünü dinliyor.” Böylece İsa'yla ilgili haber, Celile bölgesinin her yerine hızla yayıldı.” (Markos 1:21-28)

Günümüze ulaşan sinagog 4. yüzyıldandır fakat bu binanın temelleri bunun öncesinde aynı yerde 1. yüzyıla ait sinagogun temelleridir. Sinagog’un yakınlarında ilginç bir ev bulunmaktadır. 4. yüzyılda bu evin üzerinde bir kilise inşaat edilir çünkü sözel gelneğe göre burası Petrus’un evidir. Peki arkeoloji bize ne göstermektedir? Evin yapısı 1. yüzyıla dayan-

maktadır. İsa'nın ölümünden sonra, yani 1. yüzyılın ikinci yarısında evin işlevi tümüyle değişmektedir. Evin ana odası tamamen yerden tavana sıvanır- ki bu o dönemin evlerinde çok nadir rastlanan bir husustur. Aynı zamanda, daha önce ki pişirme kapları ve kaseler yerine ev depolama kavanozları ve yağ lambalarıyla doldurulur. Bu tür radikal değişiklikler evin artık konut olarak değil de özellikle toplantılar için kullanıldığını göstermektedir. Uzmanların bu verilerden çıkardıkları sonuç evin 1. yüzyılda bir Yahudi tarikatı tarafından kullanılmış olması, ki bu anlayış tam Hristiyanlığın çıkış noktası ile (yani Yahudi bir tarikat olarak algılanmasıyla) örtüşmektedir. Bu ev Petrus'un evi olmasa bile erken dönem Hristiyanların Celile'de toplandığına dair bir kanıttır. Yani İncil'in kronolojisini desteklemektedir.

****

İSA VE BENZETMELERİ

İsa'nın döneminde bir çok din bilgini şeriyata dayalı öğretiyi sunarken, İsa gündelik hayatın objelerini ve örneklerini kullanarak temel ahlaki öğretiler paylaşırdı. Bu öğretilerin temel amacı göklerin egemliğine girebilmeleri için dinleyenleri tövbe ve imana davet etmektir. Bazı benzetmelerin amacı ise bu davetiyeyi reddetmenin getireceği korkunç sonuçlarının altını çizmektir.

Çoğumuz İncil'in Matta 25. bölümünde bahsi geçen Talant benzetmesini duymuşuzdur. Bir sahip yolculuğa çıkar, 3 kölesine emanet talantlar bırakır ve çoğaltmalarını ister. İlk köleye 1, ikinci köleye 2, üçüncü köleye ise 5 talant verilir. Sahip döndüğünde ise talantların hesabını sorar. Bu benzetme Kutsal Kitap'ta en yanlış öğretilen benzetmelerin başında gelir. Vaiz veya öğretmen talantları madeni para veya doğal yetenekler olarak yorumlar ve böylece kahyalık üzerine bir öğreti oluşturur. Fakat talant ne madeni bir paradır ne de kişisel bir yetenektir. Talant bir ağırlık birimidir. İsa'nın döneminde 1 Roma talantı yaklaşık 32 kilo ağırlığına denk gelirdi. 1 talant ile 32 kilo altın veya gümüş kastedilirdi, yani bugünün değeriyle en fazla 1.3 Milyon TL! Tarihsel enflasyonu da katacak olursak bu değer büyük ihtimalle İsa'nın döneminde daha da yüksekti. Demek ki her üç köleye inanılmaz değerli emanetler bırakılıyor. Benzetme, havarilerin İsrail ve son günler hakkında İsa'ya soru sordukları sırada anlatılmaktadır. Yani talant benzetmesi İsrail'e yönelik bir yargı benzetmesidir. Tanrının insanlara bıraktığı ve Kendisinin en değerli saydığı pahabiçilmez emanet hangisidir? Elbette kendi Kelamı. Fakat İsrail Eski Ahit tarihi boyunca bu kelamı duyurmak yerine, ilk hizmetçinin yaptığı gibi kelamı saklayıp yay-

madı (çoğaltmadı). Daha sonra ise, İsa (Tanrı'nın beden almış Kelamı) geldiğinde O'nu reddetiler. Talant bu yaramaz kölenin elinden alınıp diğer iki köleye verilir. Diğer köleler yabancı ulusları simgeler. Yani Tanrı kelamının tebliğ görevi İsrail'den alınıp böylece gayri-Yahudilere verilir. Demek ki Talant benzetmesini doğru anladığımızda aslında Kelam'ın kendisine ve kelamı duyurma görevine olan sadaktimizden bahsetmektedir. Gerek talant benzetmesi, gerek on kız veya bağ sahibi ile ilgili olan benzetmelerin temel mesajı budur. Yani, İsa hiç kimseyi mahkum etmek için gelmemiştir fakat benzetmelerden anlayabildiğimiz kadarıyla da, onu reddeden İbranilere de benzetmeler aracılığıyla yargı uyarısında bulunmuştur.

****

BÜYÜCÜLER VE İSA KASESİ

İncil'i okuduğumuzda karşımıza çıkan en ilginç detaylardan bir tanesi büyücülerin gerek büyü için gerekse cin kovmak için başvurdukları İsa ismidir. Bunun ilk örneği İsa hala hayattayken yaşanır. Havariler başkalarının da İsa ismini kullanarak cin kovmaya kalkıştıklarını duyunca, öğretmenlerine dönerler ve bunu bildirirler (Markos 9:38-39). İsa'nın hayatından sonra ise benzer olaylar devam etmektedir. Elçilerin İşleri 19:11-20 ayetlerinde havarisel tebliğ döneminde bu sefer Efes'te yaşanan diğer ilginç bir olaya rastlıyoruz: "Tanrı, Pavlus'un eliyle olağanüstü mucizeler yaratıyordu. Şöyle ki, Pavlus'un bedenine değen peşkir ve peştamallar hasta olanlara götürüldüğünde, hastalıkları yok oluyor, kötü ruhlar içlerinden çıkıyordu. Çevrede dolaşan kötü ruhları kovmakla

uğraşan bazı Yahudiler de kötü ruhlara tutsak olanları Rab İsa'nın adını anarak kurtarmaya kalkıştılar. "Pavlus'un tanıttığı İsa'nın adıyla size emrediyoruz!" diyorlardı. Bunu yapanlar arasında Skeva adlı bir Yahudi başkâhinin yedi oğlu da vardı. Kötü ruh ise onlara şöyle karşılık verdi: "İsa'yı biliyor, Pavlus'u da tanıyorum, ama siz kimsiniz?" İçinde kötü ruh bulunan adam onlara saldırdı, hepsini alt ederek bozguna uğrattı. Öyle ki, o evden çıplak ve yaralı olarak kaçtılar. Bu haber, Efes'te yaşayan bütün Yahudiler'le Grek-ler'e ulaştı. Hepsini bir korku aldı ve Rab İsa'nın adı büyük bir saygınlık kazandı. İman edenlerin birçoğu geliyor, yaptıkları kötülükleri itiraf edip anlatıyordu. Büyücülükle uğraşmış bir sürü kişi de kitaplarını toplayıp herkesin önünde yaktılar. Kitapların değerini hesapladıklarında toplam elli bin gümüş tuttuğunu gördüler. Böylelikle Rab'bin sözü güçlü biçimde yayılıp etkinlik kazanıyordu."

2008 senesinde İskenderiye'de ki liman çalışmaları sırasında MÖ 1. ve MS 1.yüzyılları arasında tarihlenen bir kase keşfedilir. Kase'de oyulmuş bir yazı bulunur: "Dia Chrestou ogoistais." Oxford Denizaltı Arkeoloji Merkezi kurucularından Franck Goddio, ve Mısır tarihçisi David Fabre'a göre bu yazıt İsa Mesih ile ilgili dünyanın bilinen en eski referansı olabilir. Kendileri yazıtı "Büyücü Mesih aracılığıyla" olarak çevirirler. Kase'nin MS 1.yüzyılda yaşayan bir medyum tarafından kullanıldığı sanılmaktadır. Antik dünyaya ait kehanet klavuzlarına göre, bu tarz kaselerin içine su ve yağ dökükten sonra medyum veya falcı bir transa girer ve böylece geleceği açıklamayı amaçlardı. Arkeologların tezine göre bu kaseyi kullanan medyum oyduğu yazıyla, büyük bir büyücü

olarak algıladığı Mesih'in ruhunu çağırarak gerçekleştirmiş olabilir. Karşıt bir görüşe göre ise Mesih'in doğru yazılış hali "Christos" olduğundan, "Dia Chrestou ogoistais"ın okuması "Şefkatli büyücü'nün aracılığıyla" olması lazım. Bu görüşe göre kasede ki yazı Mesih'i kasteden bir yazı olmayabilir. Buna rağmen özellikle 1. yüzyılda Mesih isminin bir çok farklı varyant ile yazıldığını da görmek mümkün. Mesela Roma tarihçisi Tacitus Mesih ile ilgili kayıtlarını düşürürken, ismini "Chrestos" olarak yazar, Suetonius ise "Chrestus". Dolayısıyla kasede bulunan ismin Mesih için kullanılan bir varyant olması oldukça makul sayılabilir, nitekim de Goddio ve Fabre için de öyledir. Böylelikle bu kase büyük olasılıkla Mesih veya İsa'nın ismini içeren en eski yazı oluyor çünkü tarihi MS 63 senesine ait Yakup lahitinden bir kaç sene öncesine kadar gitmektedir.

MS 3.yy ait "Paris Sihir Papirüsü" olarak adlandırılan bir büyü metninde yine İsa ile ilişkin cümleler yer alır: "İbraniler Tanrısı adına sana buyuruyorum" dedikten sonra, bu cin çıkartma ayini Tanrı için kullanılan mistik isimleri sıralar, ve bunlardan biri "İsa" olarak verilir. Bugün kuşkucular İsa'nın doğaüstü mucizeler yapabileceğini reddederken, ilginçtir ki dönemin görgü tanıkları, hele hele ticaretin bütün hilelerini bilen bu büyücüler, İsa'nın doğaüstü bir güçle bu mucizleri yaptığına o kadar ikna olmuşlardı ki İsa'nın ismini çağırmayı bile denemişlerdi. Petrus'un halka açıkladığı gibi: "Tanrı'nın, Nasıralı İsa'yı nasıl Kutsal Ruh'la ve kudretle meshettiğini biliyorsunuz. İsa her yanı dolaşarak iyilik yapıyor, İblis'in baskısı altında olanların hepsini iyileştiriyordu. Çünkü Tanrı O'nunla birlikteydi." (Elçilerin İşleri 10:38)

****

KAYNAKÇA:

- * Strange James F. ve Shanks, Hershel. "Has the House Where Jesus Stayed in Capernaum Been Found?" Ten Top Biblical Archaeology Discoveries. Biblical Archaeology Society, 2011, sf 68-85.
- * Türkçe Kutsal Kitap, Kitabı Mukaddes Şirketi & Yeni Yaşam Yayınları, Eski ve Yeni Çevirisi.
- * Viegas, Jennifer. Earliest Reference Describes Christ As A Magician. Discovery News. 10/1/2008.
- * Wachsmann, Shelley. "The Galilee Boat—2,000-Year-Old Hull Recovered Intact." Biblical Archaeology Review, Eylül/Ekim 1988, sf. 18-33.

İSA'NIN ÖLÜMÜNE İLİŞKİN

- ❖ *Çarmıh işkencesinde, mahkûmun nefes alabilmesi için bedenini aşağı ve yukarı hareket ettirmesi gerekirdi. Bunun için delinmiş ayaklarına yüklenip vücudunun ağırlığını kollarından yukarı doğru çekerdi. Eninde sonunda mahkûm kendisini yukarı çekmek için gücünü yitirdiğinde nefes darlığından ölürdü.*
- ❖ *2002 senesinde arkeoloji dünyasını sarsan bir eser ortaya çıktı. Bir koleksiyoncunun elinde bulunan bir lahit'ti. Üzerinde: "Yusuf Oğlu Yakup, İsa'nın kardeşi" yazıyordu.*

4. BÖLÜM

İSA'NIN ÖLÜMÜNE İLİŞKİN

PİLATUS YAZITI

Günümüzde İncil'in tarihselliği sürekli sorgulamaktadır. Geçen yüzyıl boyunca Orta Doğu'da yapılan kazılarda İncil'in tarihsel verilerini teyit eden bir çok keşif yapılmıştır ve bu bulgular küçümsenemez niteliktedir. Bunlardan biri Pilatus yazıtıdır. 1961 yılında İtalyan arkeolog Antonio Frova, Sezeriye tiyatrosuna giden merdivenlere konulan bir yazıt parçasını keşfetti. Yazıt Latince'de, "Pontius Pilatus, Yahudiye Valisi, Sezariye halkının adına Tiberius'un onuruna bir tapınak adamıştır" diye yazmaktadır. Tiberius İ.S. 14-37 yılları arasında hükümdarlık yaptı. Bu, Pilatus'un İ.S. 26-36 yılları arasında vali olarak görev yaptığını kaydeden İncil'in kronolojisine tam olarak uymaktadır.

1.yy.da yaşamış Roma tarihçisi Tacitus, Pilatus'un atanmasından bahsetmektedir: "Christus (yani Mesih) Tiberius'un döneminde valilerimizden biri olan Pontius Pilatus'un yönetiminde idam cezasına çarptırıldı..." (Annales Historiae, XV, liv, 55) Tacitus'un bu sözleri aynı zamanda İsa'nın ölümünü teyit eden önemli İncil dışı bir kaynaktır.

****

HAÇA GERİLEN ADAM

Günümüzde kiliseleri gezdiğinizde büyük ihtimalle İsa'nın haça gerilmiş ikonası, heykeli, veya resmi dikkatinizi çekmiştir. Hristiyan sanatının geri kalanı gibi bu resmediliş ilk kilise binaları'nın oluşumuyla yani 4. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Fakat acaba İsa gerçekten ayaklarından ve avuçlarından mı çivilenmişti? Sonuçta 300 sene sonra çıkan bu resimler birer tahmin ve varsayımdan ibaretti.

1968'de Kudüs'te ki bir mezarda otuz beş ölüden geriye kalanlar keşfedildi. Ama bu bulguyu arkeologlar için ilginç kılan detay cesetlerden birinin İsa'nın çarmıha gerilişine benzer şekilde çarmıhta öldürülmüş olmasıydı. Bu keşif sayesinde artık Romalıların çarmıh cezasını tam olarak nasıl uyguladıklarını da fiziksel bir örnekle öğrenmiş olduk. Ölünün yanında bulunan lehva ismini "Yohan Ben Ha'gal-gol" olarak vermektedir. Kemik uzmanlarınca yapılan incelemeler sayesinde adamın yaşının yirmi sekiz, boyunun bir metre altmış beş santim olduğu ve bedeninde bazı deformasyon izleri (çökmüş sağ damak) taşıdığı saptandı. Sonradan gelişen Hristiyan sanatında gördüğümüzün aksine bu adamın ayakları ön tarafından değil aşıl tendonlarından çarmıhın yanlarına dönük, ve aynı şekilde avuçlarından değil bileklerinden 18 santimlik çiviler ile çakılmıştı. Çarmıh işkencesinde, mahkûmun nefes alabilmesi için bedenini aşağı ve yukarı hareket ettirmesi gerekirdi. Bunun için delinmiş ayaklarına yüklenip vücudunun ağırlığını kollarından yukarı doğru çekerdi. Eninde sonunda mahkûm kendisini yukarı çekmek için gücünü yitirdiğinde nefes darlığından ölürdü. Yohan'ın kolları bu

zorlu çabanın izlerini taşıyordu. Yuhanna Müjdesi, cellatların ölümü hızlandırmak için mahkûmların bacaklarını kırdıklarını kaydeder (Yuh. 19:31-33). Yohan'ın bacaklarının aynı şekilde bir darbe sonucu dizlerin altından kırıldığı da saptandı. Ölü Deniz Tomarları'ndan bildiğimiz kadarıyla çarmıh yalnızca kölelere veya yerleşik düzeni tehdit edenlere Roma tarafından uygulanırdı. Bu gerçek ışığında, İsa Mesih'e karşı düzenlenen infaz için neden çarmıhın seçildiği net olarak anlaşılmaktadır.

****

KAYAFAYA LAHTI

İncil'de Kayafa İsa'nın yargılanmasında baş rol oynayan dönemin Yahudi Başkahinidir. Kendisi İsa'yı sorguya çektikten sonra Roma devlet yetkililerine teslim eder ve idam edilmesini talep eder.

Kasım 1990'da Kudüs'te yapılan bir inşaat sırasında antik bir mezar mağra bulundu ve içinden 12 kemik lahti çıkartıldı. Bu kemik lahitleri M.S. 20 ile 70 senelerinde kullanılan lahit türlerindendi. 1. yüzyılda ölünün cesedi mağrada 1 sene kaldıktan sonra kemikler toplanıp bu tarz lahitlere yerleştirilirdi böylece başka bedenler için mezarlarda yer açılmış olurdu. Ortaya çıkan 12 lahitten ikisi "Kayafa" ismini taşıyordu. Desenli olan lahit'in üstünde iki farklı yerde kazılmış "Kafaya oğlu Yusuf" ifadesi yer almaktadır. Lahitin içinden iki bebek, bir yetişkin kadın, ve 60 yaşında ölen bir adamın kemşleri bulunmakta.

Peki acaba bu lahitte ki "Kayafa" İsa'yı yargılayan Kayafa olabilir mi? Bağlantıyı kuran 1. yüzyıl tarihçisi Jose-

phus'tur. Josephus'a göre: "Kayafa adıyla da tanınan Yusuf dönemin Başkahiniydi." (Ant. XVIII, ix, 5) Yani Kayafa aile ismi veya bir başka deyişle Yusuf babası'nın adı da olan "Kayafa" ismini de kullanmaktaydı.

Ama Kayafa ailesiyle ilgili keşifler bununla bitmedi. 2011'de yeni bir lahit ortaya çıkartıldı. Üstündeki yazıt şöyle yazıyor: "Maazyah Beyt-İmri'li Kayafa oğlu, Yeşua'nın kızı Miriam." Maazyah ünvanı 1 Tarihler 24:18'de geçen bir ünvanıdır. Yeşua İncil'de adı geçen Başkahin Kayafa'nın kardeşi, Miriam ise yeğeni oluyor. Böylece 1. yüzyıl Yahudi toplumunda önemli rol oynayan bu aile hakkında çok ilginç, ve İncilde ki anlatıyı teyit eden bilgilere bir kez daha ulaşmış olduk.

****

"YUSUF OĞLU YAKUP, İSA'NIN KARDEŞİ" LAHİTİ

2002 senesinde arkeoloji dünyasını sarsan bir eser ortaya çıktı. Bir koleksiyoncunun elinde bulunan bir lahit'ti. M.S. 20-70 seneleri arasında Kudüs'te çok sıkça rastlanan lahit türlerinden bir tanesiydi. Fakat bu lahit'i diğerlerinden ayıran özellik üstündeki yazıtı: "Yusuf Oğlu Yakup, İsa'nın kardeşi." Acaba İncil'de adı geçen Yakup muydu bu? İsa ile ilgili ilk fiziksel delilimiz olabilir miydi?

Objeye dünyaca ünlü paleograf Andre Lemaire tarafından incelenir ve orijinal olduğuna dair görüş bildirir. Yazı bir hayli ilginçtir. Lemaire iki aşamada yazıldığını belirtir. İlk önce Yusuf oğlu Yakup, daha sonra sanki başkası tarafından

son dakika eklenmiş bir cümle: "İsa'nın kardeşi." Yazmak için bakır bir keski kullanılmış.

Lahit yazısındaki bakır küfü incelenir ve yazılış tarihi olarak M.S. 63 senesi ortaya çıkar. Tarihçi Flavius Josephus'a göre Yakup 62 senesinde şehit edilmiştir. Yani bu tarihler birbirleriyle uyumaktadır. Josephus'un Yakup'un infazı ile ilgili kaydı şöyledir: "Anano (...) Yahudi Meclisi'nin yargıçlarını toplantıya çağırıp önlerine, başka kişilerle birlikte Mesih denilen İsa'nın kardeşi Yakup isminde bir adam getirdi. Onları [Kutsal] Yasa'yı çiğnemekle suçladıktan sonra taşlanarak ölüme mahkûm etti. Ama doğru insanlar ve Yasa'ya itaat konusunda en bağlı kişiler olarak bilinen şehrin tüm sakinleri bu karara gücendiler ve Anano'yu böyle kararlardan vazgeçir-

mesi için, gizli bir yoldan kral Agrippa'ya haber yolladılar”
(Ant. XX, ix, 1)

Lahit'in bir kardeş'ten söz etmesi dikkate değer bir diğer özellik. Bu tarz lahitlerde kişinin babası veya çocuğunun ismi verilirken, bu lahit ölen kişinin kardeşinin ismini vurgulayan ilk ve tek örnektir. 2004'te lahit İsrail Antik Eserler Komitesi tarafından incelenir ve Komite özellikle “İsa'nın kardeşi” cümlesini inceledikten sonra lahit'in sahte olduğuna dair görüş bildirir. Tabii, bu olup bitenlerin arka planında cereyan eden bir kavgadan söz etmek gerekir: Lahit'in koleksiyoncusu Oded Olan yıllarca İsrail Antik Eserler Komitesi ile sorun yaşamış birisidir. Bu karardan sonra bir mahkeme süreci başlar ve yargı sırasında İsrail Antik Eserler Komitesi'nin prosedürlerinde bir takım yolsuzluklar tespit edilir. 14 Mart 2012'de mahkeme sonuçlanır. Yargıç yazının sahte olduğuna dair somut bir delilin sunulmadığına karar verir. Yani objenin orijinal oluşu bir de mahkeme kararıyla da desteklenmiş olur.

İsrail'de ki Tel-Aviv Üniversitesi'nin istatistik profesörü Camil Fuchs'a göre belirlenen tarihlerde bu isimlere ve tanımlara uyan o dönemin Kudüs nüfusu arasında en fazla 2 kişi (1.71) olabilirmiş. Görünüşe bakılırsa hesap çarsıya uymuş ve gerçekten de elimizde İncil döneminden kalma, İsa'nın ailesine ilişkin bir kutsal emanetin bulunduğu gönül rahatlığıyla söyleyebiliriz.

****

KAYNAKÇA:

- * Lemaire, André. “Burial Box of James the Brother of Jesus.” *Biblical Archaeology Review*, Kasım/Aralık 2002, sf. 24-28, 30-31, 33, 70.
- * Madrigal, Carlos. “İncil ve Hıristiyanlık Sorgulanıyor.” *Dharma Yayınları*, 2009, sf. 165-168.
- * Reich, Ronny. “Caiaphas Name Inscribed on Bone Boxes.” *Biblical Archaeology Review*, Eylül/Ekim 1992, sf. 38-44.
- * Türkçe Kutsal Kitap, Kitabı Mukaddes Şirketi & Yeni Yaşam Yayınları, Eski ve Yeni Çevirisi.